

U 54/2008 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om ett förslag till rådets förordning om gemenskapens rättsliga ram för en europeisk forskningsinfrastruktur (forskningsinfrastrukturer)

I enlighet med 96 § 2 mom. grundlagen översänds till riksdagen Europeiska gemenskapernas kommissions förslag av den 25 juli 2008 till ett förslag till rådets förordning

om gemenskapens rättsliga ram för en europeisk forskningsinfrastruktur samt en promemoria om förslaget.

Helsingfors den 23 oktober 2008

Undervisningsminister *Sari Sarkomaa*

Undervisningsråd Mirja Arajärvi

UNDERVISNINGSMINISTERIET

PROMEMORIA

23.10.2008

FÖRSLAG TILL RÅDETS FÖRORDNING OM GEMENSKAPENS RÄTTSLIGA RAM FÖR EN EUROPEISK FORSKNINGSFRASTRUKTUR; (KOM(2008)467)**1 Förslagets huvudsakliga innehåll**

Det föreslås att rådet ger en förordning på grundval av artikel 171 i EG-fördraget som definierar en europeisk forskningsinfrastruktur (ERI) och bemyndigar kommissionen att besluta om infrastrukturen kan beviljas status av en europeisk forskningsinfrastruktur efter ansökan från de medlemsländer som deltar i denna. Förfarandet kan tillämpas för forskningsinfrastrukturer av alleuropeiskt intresse. Termen forskningsinfrastruktur avser t.ex. anläggningar, stationer, materialsamlingar, databaser och datatjänster för forskningen.

Syftet är att förbättra nivån, genomslagskraften och konkurrenskraften hos den forskning som utförs i Europa, att främja fri rörelse för kunskap, göra användningen av forskningsinfrastrukturer effektivare samt det administrativa förfarandet enklare.

2 Bakgrund

Begreppet Europeiskt område för forskningsverksamhet (ERA) togs i bruk vid ingången av 2000-talet i kommissionens meddelande "Mot ett europeiskt område för forskningsverksamhet" (KOM(2000)6). Begreppet etablerades snabbt och anger mål och verksamhetsformer i politiken för forskning och innovationer. Det har varit viktigt inom det europeiska området för forskningen att åstadkomma effektiva och utveckla nya för flera länder gemensamt använda forskningsinfrastrukturer. Det har blivit nödvändigt att samarbeta därför att stora och dyra forskningsanläggningar är möjliga att bygga och använda bara om flera länder samarbetar. Å andra sidan ger datatekniken helt nya möjligheter att kombinera material eller mät resultat

och att på distans använda infrastruktur från andra platser.

År 2002 inrättade kommissionen och medlemsländerna tillsammans det inofficiella men auktoritativa europeiska strategiska forumet för forskningsinfrastruktur ESFRI. Medlemmarna är representanter för forskningsadministrationen i EU:s medlemsländer och i länder som är associerade till EU:s FoU ramprogram. På uppmaning av rådet beredde och offentliggjorde ESFRI 2006 en plan, den s.k. färdplanen, för nya betydande forskningsinfrastrukturer eller utvecklande av existerande sådana på europeisk nivå. I färdplanen presenteras 35 projekt. En granskning av färdplanen förbereds.

År 2007 publicerade kommissionen en grönbok "Europeiska området för forskningsverksamhet: Nya utsikter" (KOM(2007)161) där ett av sex teman handlade om att utveckla forskningsinfrastrukturer i världsklass. Frågan debatterades brett i flera fora och rådets möte om konkurrenskraft den 30 maj 2008 tog på nytt upp behovet av att utveckla forskningsinfrastrukturer på europeisk nivå med en effektiv samordning och en lämplig rättslig ram som utgångspunkter.

De rättsliga former som hittills använts för gemensamma forskningsinfrastrukturer mellan flera länder har varit en internationell organisation som avtalats mellan stater eller ett bolag eller en stiftelse på grundval av lagstiftningen i etableringslandet. Dessa former är problematiska eftersom det är mycket tungt att inrätta och administrera en internationell organisation och problematiskt att som grund för en gemensam organisation omfattande flera länder använda ett lands lagstiftning. De organisationsformer som grundar sig på befintlig gemenskapslagstift-

ning, t.ex. gemensamma företag eller ekonomiska intressegrupperingar är inte lämpliga som forskningsinfrastrukturer på grund av forskningens specifika natur. Det finns därför ett behov av en ny rättslig ram enligt vilken det inrättas forskningsinfrastrukturer som flera stater gemensamt finansierar.

3 Innehållet i förslaget till förordning

3.1 En europeisk forskningsinfrastruktur (ERI), uppgifter och definition

Uppgiften för en ERI ska vara att inrätta och driva en forskningsinfrastruktur. Den ska utföra sin uppgift utan ekonomisk vinning, men får bedriva begränsad ekonomisk verksamhet. ERI ska utgöra ett mervärde i utvecklingen av det europeiska forskningsområdet och en väsentlig förbättring inom de relevanta vetenskapliga och tekniska områdena. Europeiska forskare ska ha tillgång till den och den ska bidra till spridningen av resultaten.

Medlemmarna i en ERI måste vara minst tre medlemsstater. Medlemmarna kan också vara externa stater utanför EU samt internationella organisationer. Medlemsstaterna i EU bör ha majoriteten av rösterna i ERI:s medlemsförsamling.

3.2 Inrättande

De organ som föreslår att en ERI inrättas ska lämna in en ansökan till kommissionen och bifoga en teknisk och vetenskaplig beskrivning av den forskningsinfrastruktur som inrättas och de föreslagna stadgarna som bl.a. ska innehålla medlemmarna, uppgifter och verksamhet, namn, säte, medlemsrättigheter och -skyldigheter, organ, förfarandet för upplösning samt tillträdesstrategi för användare, datastrategier, immaterialrätt, anställningsstrategi och upphandlingsprinciper. Den ska ha sitt säte i ett territorium som tillhör en medlemsstat i EU eller ett land som är associerat till FoU ramprogrammet.

Kommissionen ska utvärdera ansökan och vid behov använda oberoende experter samt besluta om inrättande av en infrastruktur eller

avslå ansökan om den anser att de krav som fastställs i förordningen inte uppfylls. Kommissionen ska biträdas av en rådgivande kommitté.

3.3 Den europeiska forskningsinfrastrukturens organisation

I stadgarna ska föreskrivas att medlemsförsamlingen ska vara det högsta organet som bl.a. antar budgeten samt att det verkställande organet är en direktör eller en styrelse utsedd av medlemsförsamlingen.

3.4 Den europeiska forskningsinfrastrukturens juridiska status

En ERI är en juridisk person med vittgående rättskapacitet. En ERI ska betraktas som ett internationellt organ eller en internationell organisation och vara undantagen från mervärdesskatt och punktskatt och dess upphandlingsförfaranden inte ska omfattas av direktivet om offentlig upphandling. Medlemsstaterna ska vidta alla möjliga åtgärder för att bevilja den europeiska forskningsinfrastrukturen så omfattande undantag som möjligt också från andra skatter.

ERI är inte ett EU-organ.

Den tillämpliga lagen för en ERI är i första hand EU:s lagstiftning och i andra hand lagstiftningen i den stat där den har sitt säte och, om det finns verksamhetsplatser i flera stater, lagstiftningen i den stat där respektive verksamhetsplats är belägen vad gäller hälsa, miljöskydd, hantering av farliga ämnen och utfärdande av tillstånd.

3.5 Den europeiska forskningsinfrastrukturens finansiering

I stadgarna ska det föreskrivas om medlemmarnas skyldighet att bidra till finansieringen av en balanserad budget. EU får bevilja finansiering bl.a. från FoU ramprogrammet och från Sammanhållningsfondens finansieringsinstrument.

ERI bör vara ansvarig för sina skulder. Medlemmarnas ansvarsskyldighet ska vara begränsad till deras respektive bidrag, om något annat inte bestäms i stadgarna.

3.6 Den europeiska forskningsinfrastrukturens upplösande

I stadgarna ska fastställas förfarandet för upplösande av den europeiska forskningsinfrastrukturen efter ett beslut av medlemsförsamlingen.

Kommissionen får upphäva sitt beslut om att inrätta en europeisk forskningsinfrastruktur, om infrastrukturen allvarligt överträder denna förordning, beslut som fattats på grundval av förordningen, eller annan tillämplig lagstiftning och om den inte vidtagit de korrigerande åtgärder som kommissionen föreslagit.

3.7 Övervakning

ERI ska utarbeta en årlig för allmänheten tillgänglig verksamhetsrapport, som ska läggas fram inför kommissionen inom sex månader från och med utgången av det budgetår rapporten avser.

Fem år efter det att denna rättsram antas ska kommissionen rapportera till Europaparlamentet och rådet om dess tillämpning och om en revidering behövs.

4 Rättslig grund

Förslaget grundar sig på artikel 171 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen:

Gemenskapen får bilda gemensamma företag eller andra organisationer som krävs för att effektivt genomföra gemenskapens program för forskning, teknisk utveckling och demonstration.

Att planera och bygga upp nya forskningsinfrastrukturer och utvidga användningen och integreringen av de existerande har varit en del av det sjunde FoU ramprogrammet (2007—2013) i programmet Kapacitet. Den förordning som föreslås ger en ram för inrättande av nya och utvecklande av existerande infrastrukturer med stöd av ramprogrammet.

Gemenskapens behörighet i forskningsfrågor kompletterar medlemsstaternas verksamhet. Enligt subsidiaritetsprincipen hjälper den förordning som föreslås medlemsländerna att inrätta sådana forskningsinfrastrukturer som

inte kan inrättas med åtgärder av en enskild medlemsstat. Den förordning som föreslås binder å andra sidan inte medlemsstaterna som för den gemensamma infrastrukturen också kan välja en annan rättslig form. Syftet med förslaget är att göra lagstiftningen enklare och minska den administrativa arbetsmängden.

5 Påverkan

Det föreslagna förfarandet främjar forskningssamarbetet mellan de europeiska staterna vilket förbättrar Europas konkurrenskraft.

För Finlands del minskar den föreslagna förordningen det överlappande arbete som behövs inom olika områden för att bereda gemensamma europeiska forskningsinfrastrukturer. Av de projekt som föreslagits av europeiska forumet för forskningsinfrastruktur deltar Finland i beredningen av närmare tjugo projekt. Vissa inbesparingar kan alltså göras.

Europeiska kommissionen har bedömt att den för sin administration och uppföljning i början behöver omkring fem, senare omkring tio årsverken.

6 Nationell behandling av ärendet

Kommittén för EU-ärenden, sektion 20 (forskning och utveckling) 15.09.2008.

7 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet anser att det föreslagna förfarandet behövs. Det klarlägger den rättsliga ställningen för forskningsinfrastrukturer gemensamma för flera länder och minskar det administrativa arbetet vid inrättandet av sådana.

I det av kommissionen föreslagna förfarandet tas det inte ställning till finansieringen av en forskningsinfrastruktur eller till hur finansieringen ska fördelas mellan medlemsländerna. Om allmänna anvisningar för finansieringsgrunderna fanns till hands, till exempel bestämning av finansieringsandelarna på grundval av bruttonationalprodukten eller användningen, samt för finansieringsansvaret i det land där en infrastruktur är placerad, underlättas förhandlingarna om inrättandet av en gemensam infrastruktur betydligt. Det fö-

reslagna förfarandet eliminerar inte helt problem som beror på att värdlandets lagstiftning tillämpas i administrationen av en europeisk forskningsinfrastruktur till exempel när det gäller personalens ställning.

Statsrådet anser att det är angeläget att också länder utanför EU kan delta i de europeiska forskningsinfrastrukturerna, eftersom forskningsverksamheten är internationell i en allt större utsträckning.